

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

338 פ"א תשפ"ב ע"ב ת"י ח' ע"ב י"ג
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: פה שעתיד לדבר עם השכינה...

מטעם זה פוסק הרמ"א (יו"ד סימן פ"א סעיף ז'): חלב כותית כחלב ישראל ומ"מ לא יניקו תינוק מן הכותית, אם אפשר בישראלית, דחלב כותית מטמם הלב (ר"נ פא"מ בשם הרשב"א). וכן לא תאכל המינקת, אפי' ישראלית, דברים האסורים (הגהות אש"ר). וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מזיק לו בזקנותו.

כיצד זה שכותב הרמ"א שהמינקת לא תאכל דברים אסורים? פשיטא?

כותב על זה הט"ז (סק"ב) שההימנעות של האשה המניקה מלאכול דברי איסור, הוא גם אם אוכלת אותם בהיתר, וז"ל: "נ"ל לפרש, דזה מיירי אפילו אם יש לפעמים היתר לאשה לאכול דבר איסור מפני פיקוח נפש, מ"מ לא תניק את התינוק".

וכן גם כותב הש"ך (סק"ה): "וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית נו' - כלומר אע"פ שאסור לה בלא"ה לאכול דברים האסורים, מ"מ גם בשביל התינוק לא תאכל. ונפק"מ אם היא חולה בענין שצריך להאכילה דברים האסורים לא יתן האב לתינוק לינק ממנה אלא ישכור לו מינקת אחרת ישראלית... אע"פ דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו וכמו שנתבאר בא"ח סי' שמ"ג, היינו מדינא, אבל מ"מ יפרישו מפני שמזיק לו בזקנותו שמתמטם הלב וגורם לו טבע רע. ע"כ."

על השפעת ההנקה מאשה מינקת שאכלה מאכלות אסורות כותב הדרכי תשובה (סקצ"א): "עייני פר"ח כאן ס"ק כ"ו שכתב וז"ל ולפי שבזמנינו אין נזהרים מענינים אלו רוב הבנים יוצאים לתרבות רעה ורובם הם עזי פנים שבדור ואין יראת ה' נוגעת בלבם ואף אם יוכיחם על פניהם לאו בר קבולי מוסר נינהו וכו' עכ"ל ועי' בשערי דעה סק"ה שכ' דאם כי דברי הפר"ח דברי אלקים חיים שמאד ראוי לזהר בזה".

השלכה נוספת לדיוננו מצאנו לגבי עירוי דם מאדם שאכל מאכלות אסורות כתב בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סימן יג): "בנידון ירא וחרד, הנצרך עפ"י הרופאים עירוי דם אם רשאי לדקדק שיהיה הדם רק מאנשים שאינם אוכלים מאכלות אסורות... בני"ד דדם האחר נתערב בדמו ועיינו רואות שהוא לו לרפואה והולך ומתחזק לא גרע משתיית חלב נכרית כשבאה מדבר איסור מוליד טבע רע ומטמטם הלב... עכ"ז (שיש לדמות לדין הנקה מנכרית) נלפע"ד דאין להחמיר כלל בני"ד לדקדק ע"ז, דידוע דמי שהרופאים כבר נותנים לו דם מאחרים הוא כבר בגדר סכנה ולכל הפחות בגדר ספק סכ"נ דדווחה שבת וכל התורה חוץ... א"כ ממילא אף שיש לו עצה לחכות על דם מאיש כשר אין צריך לחכות ע"ז... נלפע"ד דאין לדקדק על זה, דהמצוה של וחי בהם יגן עליו להשריש ממנו ולגרש טמטום הלב ומידה רעה - וכמו ששמעתי בשם מרן הגה"ק מבעלזא זצ"ל, דהיצה"ר בשעת חליו של אדם שאין לו כל כך תאוות לעבירות וקשה לפתותו, הוא מפתחו לרוב שיעבור על המצוה של וחי בהם, בצביעותו שדבר זה אסור ודבר זה אסור, הכל בכדי שלא יבוא להמצוה של וחי בהם. כשיש לפניו שני מיני דמים שיכולים לרפאותו לפי דעת הרופא ויכול לבחור בהכשר, ממש בלי שום דיחוי ואיחור, יכול לדקדק על זה - וגם על זה יש לפקפק לפי דעת ט"ז סי' שכ"ח הנ"ל, דנמצא אתה מכשילו לעתיד לבוא".

מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל כתב בדבר שנשאל לגבי תרומת דם ותרומת אברים (שו"ת יביע אומר חלק ח - חו"מ סימן יא): "הנה מצד הדין

יש לתת טעם מפני מה חומש הגלות והגאולה נקרא שמו "שמות", וזאת על פי הטעם מדוע הבעל שם טוב נקרא שמו כך, ומובא בספרים, כי כשאדם יישן שינה עמוקה יש שתי דרכים להעיר אותו: האחת על ידי נתינת סטירה על לחיו, השניה על ידי קריאה בשמו.

עד ביאת הבעש"ט לעולם, נשמות ישראל היו במצב של שינה, ובא הבעל שם טוב, ועם תורתו קורא בשמו של כל יהודי ויהודי ומעיר אותו, ללא צורך להתעורר על ידי סטירות.

כך גם בעת הגלות, כשאנו קוראים ולומדים פרשיות של ספר שמות, הקב"ה קורא לכל יהודי ויהודי בשמו ועורר אותו מתרדמת הגלות ולחזקו בעבודת ה'.

על הפסוק (ב', ז'): "ותאמר אֶחָתוּ אֶל בֵּת פְּרָעָה הָאֵלֶךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מֵן הָעִבְרִית וְתִינָק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד". דורשים חז"ל במסכת סוטה (יב:): ומאי שנא מעבריות? מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצרות כולן ולא ינק, אמר: פה שעתיד לדבר עם השכינה ינק דבר טמא, והיינו דכתיב את מי יורה דעה וגו' למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדיים. ע"כ. וכתב רש"י: דבר טמא - זו שאכילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלבה כל מה שתאכל כדאמר' ביומא (דף עה) גבי לשד השמן. את מי יורה דעה - למי לימד הקב"ה תורה למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא ונתתק מן השדיים הטמאים כמו "ויעתק משם". עכ"ל.

ונשאלת השאלה: מה ראייה יש שמניעת משה מלינק מהמצריות הייתה משום שהוא פה שעתיד לדבר עם השכינה, והלוא בגיל כזה כל תינוק באשר הוא, מכיר את אמו ואינו יונק מאשה אחרת. וסוגיא ערוכה היא במסכת כתובות (ס): עד כמה? אמר רבא אמר ריב"א אמר רב: שלשה חודשים. ושמאל אמר שלשים יום. ורבי יצחק אמר רבי יוחנן: חמישים יום.

ומבואר בגמרא שהבעל יכול לכופ את אשתו שתניק לבנו אם בנו מכירה ואינו רוצה לינק מאחרת, אלא שנחלקו מאיזה גיל ואילך התינוק מכיר את אמו ואינו יונק מאחרת, ומסקנת הגמרא שאין זמן קבוע לכך וכל חד וחד לפי חורפיה, כי יש תינוק חריף המכיר את אמו בזמן מועט ויש שאינה מכירה עד שלשה חדשים. ומעתה הלא מקרא מפורש הוא שיוכבד אמו של משה הטמינה אותו רק לאחר שלשה חודשים, ולאחר שלשה חדשים הכל מודים שהתינוק מכיר את אמו ואינו יונק מאחרת ושמה היינו טעמא שמיאן משה לינק מהמצריות?

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ הביא תירוץ בשמו של רבו וקרוב משפחתו הגאון רבי אליעזר איטינגא ממנו למד תורה בעיר העלישוי, שבכל אותם שלשה חדשים שהיה משה מוצפן לא הייתה אמו בלבד מניקתו כדי שלא יתרגל אליה דווקא, אלא היתה מוליכה אותו לינק אצל כמה וכמה נשים, ואם לא הורגל לינק דווקא מאשה אחת ומכל מקום מיאן לינק מהמצריות, אין זה אלא משום שהוא פה שעתיד לדבר עם השכינה.

אולם יצוין לדברי המקובל רבי מרדכי הכהן מצפת זת"ב בספרו שפתי כהן שכתב: מה שנכוה פיו ולא נכוית ידו כשנטל הגחלת, שמעתי לפי שכשראתה אותו בת פרעה והביאה מינקת מן המצריות והיו משימין הדד בפיו והיה שומט הדד והיו חולבין פיו, לזה באה הגחלת לטהר אותו החלב הטמא שנפל לתוך פיו. ע"כ.

נראה שאין להקפיד בזה כלל, ובפרט שנראה שיש כאן משום פקוח נפש. ורק אם אין הדבר דחוף ואפשר להמתין לקבלת עירוי דם מישראל כשר, טוב להמתין ממידת חסידות... ולכן כשאין העירוי דם דחוף, משום חשש סכנה, ובפרט אם נמצא על ידו ממש דם מישראל כשר, בודאי זהכי עדיף טפי לקבל עירוי מדם הישראלי. אולם כשהעירוי דם הוא דחוף לחולה, אין להמתין עד שימצאו דם מישראל כשר, ובודאי שאין להתחסד במקום שיש חשש פקוח נפש. ויעשו העירוי דם, מדמו של נכרי המוכן ומזומן לכך. ונראה שהוא הדין בכל זה לגבי השתלת כליות, שאם אין הדבר דחוף, ואפשר להמתין, טוב הדבר להמתין כדי להשיג כליות של ישראל כשר, כשהוא תורם כליא שלו, וזהו ע"פ מאמר חז"ל (שבת לג:) כליות יועצות.

ראינו שמעיקר הדין אין כלל לחשוש לקבל תרומת אבר מגוי, אך ממידת חסידות במקרה שאין חשש פיקוח נפש, יש להעדיף תרומה מישראל.

אך מדהימה שיטתו של הישכיל עבדי (י"ד סי' כו אות ו) האוסר תרומת אברים מגוי (הביאו מרן הרב עובדיה יוסף שם): "בדין ישראל שכהו עיניו, והוא זקוק להשתלת קרום עין של מת, כדי להחזיר לו מאור עיניו, והרופאים המומחים לכך עומדים להשתיל לו קרום עין של מת גוי, וכתב, שאע"פ שאמרו חז"ל סומא חשוב כמת (נדרים סד:), ועל ידי השתלה חוזר לחיים, לאחר שהוחזר לו מאור עיניו, מכל מקום גדול הפסדו יותר משכרו, שמכיון שראיית הגוי בעוה"ז היא כולה של הסטרא אחרא, גנוב וגזול ורצוח ונאוף וכל מיני תועבות שבעולם, הרי ממילא ישפיע הדבר על היהודי הזה שהשתלה לו עינו של הנכרי, לרדוף אחר כל התועבות הרעות, ונמצא שמאבד עולמו על ידי כך, ומוטב לו שיהיה סומא כל ימיו בעוה"ז, ויאיר לו בעוה"ב. ועוד שכל אחד מישראל כלול מנשמת כל ישראל, ובזה שהכניסו לו מעינו של גוף טמא של גוי, הרי הוא גורם נזק לכל הנשמות הכלולות בגופו. ואולי לא יקום בתחיית המתים, מפני התערובת שעירב בגופו. ולכן האיש הירא לנפשו אל יעשה שקר בנפשו להשתיל לעינו קרום עין של גוי, והרי הוא כחובל בנפשו, ודמו בראשו".

והביע דעתו הרב עובדיה נגד שיטת הישכיל עבדי: "והפריז מאד על המידה בדברים אלו, ומה מאד הרחיק לכת באומרו שאולי לא יקום בתחיית המתים ח"ו, ואין דבריו אלא דרך השערה ואומדנא בעלמא, בחושבו שכך צריך להיות ע"פ הסוד, ובאמת שאין יסוד כלל לדברים אלו... ואף אנו נאמר שמאחר שכל דברי הישכיל עבדי הנ"ל אין להם יסוד ברור בדברי האר"י, אין לחוש לדבריו כלל, כי אין אנו אחראים לסודות שלא גילה רבינו האר"י כלל. ולכן כיון שהשתלה זו נעשית כדי שיוכל לקיים כל המצוות בעינא פקחא, ותלמוד תורה כנגד כולם... הילכך מותר לקבל השתלת קרום העין מעינו של גוי, ומצוה נמי איכא. ואין להשיגח כלל בדברי הישכיל עבדי הנ"ל".

ומסיק הרב עובדיה: "ולכן אם אין הדבר דחוף לבצע את עירוי הדם, ואין שום חשש סכנה במתנה לקבל עירוי דם מישראל כשר, וכן הדבר להמתין לזה, ממידת חסידות, ולא יאונה לצדיק כל און. וכן ראוי לנהוג לגבי השתלת כליות וכיוצא בזה, שכל שאין לחוש שאם יתעכב הדבר יבא לידי חשש סכנה, עדיף להמתין כדי לקבל כליא של ישראל כשר".

עד היכן חששו הפוסקים לעניין של טמטום הלב ממאכלות אסורות נוכל ללמוד מתשובתו של החת"ס (שו"ת חתם סופר ח"א, או"ח סימן פג) שנשאל אודות ילד בן ז' שנים והנער בכל מעשיו כמתעטע מדבר ואך קול דברים ובעצמו אינו יודע מהו מדבר, שומע בעת מדברים אליו ואינו יודע תכלית שום כוונה מיוחדת על בוריה ממה שדברו אליו, אינו לא חרש ולא אלם אף לא פקח, כל מעשיו רמיוזותיו קריצותיו תנועותיו מוכיחין מעידין ומגידין אשר הוא שוטה ודעתו קלישתא מאוד... והרופאים כלם פה א' כי יש בו מעט דעה ודעתו קלישתא ואין רפואה אחרת למכתו אם לא בעיר... אשר שמה הוקם בית חנוך מורים מחנכים מלמדים לאלה דעת ומזמה, ואם יבוא שמה בודאי בלי שום ספק יעלה מעלה אחר מעלה בדעת, ואף כי לא יהיה חריף כשארי בני אדם עכ"פ יגיע למעלה להיות בעל אנושי לישא וליתן לכלכל דבריו במשפט לטרופ טרף לו. וזהו מקום השאלה - כי אחרי אשר ינתן שמה אף כי אפשר לשלוח לו ולהכין לו די מחיתו בכשרות אך לא יניחו להוביל לו שמה דבר ממקום אחר והוא צריך להיות בחברה ואגודות כל הנמצאים שמה ואף במאכלן ומשקן, אם רשאים למוסרו שמה כיון שבודאי יאכל נבילה וכל טרפה, או לא?

וענה החת"ס שמעיקר הדין עד גיל בר מצווה מותר בדבר אך לאחר בר מצווה יוציאוהו משם אך הסיק למעשה שמוטב שלא לשלחו לשם וכה דבריו: "...מ"מ בהא סלקינן דלרוב הפוסקים משמע בפשיטות דבמה שמעמידו אצל נכרים אינו כמאכילו בידים וכן כתב ר"י סוף ח"א אלא שהצריך שיהיה קצת חולה כמ"ש מג"א [סי' שמ"ג סק"ג] בשמו, אבל בנוסחא שלפנינו כ' בשם הרמ"ה וז"ל: אין למחות בגויות המאכליות אותו נבילות אבל אין לומר לגוי להאכילו דבר איסור וכו' עכ"ל, והכא נמי בנדון שלפנינו אין אומר דבר אלא שמשכירו לרפואתו ולזונו ובמה שירצה וה"ל כמעמיד אצל נבילה או כנותן לו ערב שבת עם חשיכה אע"פ שודאי ילך בשבת ויוציאו

מרושות היחיד לרשות הרבים וד' אמות ברשות הרבים מ"מ שרי א' לא עביד על דעת אביו, א"כ הכי שרי ובתנאי שכשיגיע לבן י"ג שנים ויום א' יוציאוהו משם עכ"פ, זה נלע"ד מעיקר הדין, ומ"מ העידו קדמונינו ז"ל שע"י מאכלות אסורות בנערות מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע, עדיין אני אומר מוטב שיהיה שוטה כל ימיו וכו'. וה' יחננו דעה בינה והשכל ויראנו נפלאות מתורתו הקדושה. הכ"ד א"נ חותם בברכה".

אלא שיש לשאול על הנזכר לעיל, מדוע מחמירים בענין מינקת שגם במקרה שהיא מותרת לה לאכול דבר איסור צריכה להחמיר על עצמה, והרי גילה לנו רבינו יוסף חיים זי"ע בשו"ת רב פעלים (ח"ד סוד ישרים סי' ה) שנשאל אם אדם ששתה משקה והיה בו נמלה, או יתוש באופן שלא היה גרמא לזה מעצמו, אלא קרה לו הדבר הזה באונס גמור, באופן שאין להאשימו ולומר היה לו להישמר ולא נשמר, וכן שוחט מוסמך וירא שמים ששגה לשחוט בסכין פגומה בשוגג, ולא הרגיש ואכלו הבשר אנשים כשרים, או שוחט מתא אשר נבדק והופקד על פי חכמים, ומוחזק לירא שמים אך היה רשע בסתר, והאכיל לישראל נבילות וטריפות, איך דינם של אלו שאכלו לפי תומם, ולא נודע להם הדבר הרע הזה לא בתחילה ולא בסוף, אם נטמאה נפשם בטומאה זו דנבלות ושקצים דכתיב בהו "ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם".

והשיב, שבריה טמאה וכן בשר נבלה וטריפה, אין גופם מטמא נפש האדם, ואף על גב דכתיב בהו "ונטמאתם בם", אין הכוונה לומר שגופם מטמא נפש האדם, אלא כל דבר איסור וטמא שורה עליו כח רוחני של טומאה, וכשאדם אוכל אותו שורה אותו כח הטומאה על האדם, ונכנס בו ומטמאו, אמנם אם הוא אנוס גמור שאינו יודע כלל מן האיסור והטמא, וגם אין לו לתלות בו גרמא שהוא גרם לעצמו שיכשל בשגגה, אז אם אכל אותו דבר האיסור והטמא, לא ישרה על האדם אותו כח הטומאה של אותו דבר, ואין רשות לכח הטומאה ליכנס בו ולא להיות נוגע בו, וכו'. ע"ש. [אם כי הרמ"ע מפאנו חולק וכתב בספרו כנפי יונה (ח"ב סי' קיא) שמי שאכל באונס מאכל איסור הרי זה פוגם נפשו. ע"ש. וכו"כ בשל"ה הק' (יומא הלכות תשובה ד"ה וכתב) אמרו רבותינו בירושלמי מעשה בריבה אחת שנשבת לבין הגויים, וכשפדאזה הטבילה על מה שהאכילהו איסורים, הרי שאפילו מי שנאנס לעשות איסור, צריך טבילה, ע"ש].

ממילא אם נאמר שהאוכל בשוגג דבר איסור, לא מטמטם את לבו מדוע אם כן יש להחמיר על המינקת שלא תאכל דבר איסור גם בזמן שמותר לה הרי זה לא ישפיע לרעה על התינוק?

ונראה לדייק מדברי הגמרא בסוטה שאומרת, כי הטעם שלא יינק משה רבינו מהמצריות משום "פה שעתידי לדבר עם השכינה יינק דבר טמא", ולכאורה גם ללא טעם זה לא היה לינק מחמת טעמו של הרמ"א שחלב כותית מטמטם את הלב!?

אלא וודאי צריך לומר על פי רבינו יוסף חיים, שכל הטעם שחלב כותית מטמטם את הלב הוא רק כשיש חלב ישראלי, אבל אם אין חלב של ישראלי, ודאי שמותר לינק מחלב כותית ולא יטמטם את לבו. ובמקרה של משה רבינו לא היה חלב ישראלי באותו זמן, מחמת שאם אין רצונה של בתיה בת פרעה לתת אותו לנשים העבריות, הרי שבמצאות אין חלב ישראלי. אבל מטעם אחר החמיר משה רבינו על עצמו ולא ינק משום "פה שעתידי לדבר עם השכינה יינק דבר טמא". כלומר מצד טמטום הלב אין חיסרון, אלא רק מצד כבוד השכינה שאין ראוי שפ"ה שינק מנכרית, ידבר עם השכינה.

לפי זה יש לומר, כי גם הרמ"א שהחמיר במקרה של מינקת שלא תאכל דבר איסור על אף שמותר לה מבחינה הלכתית, כי כל תינוק ותינוק יהודי, יש בו פוטנציאל שעתידי להיות מדבר עם השכינה הקדושה, כי כל תלמיד חכם הלומד תורה "שכינה מדברת מתוך גרונו", ולכן ראוי להחמיר מצד כבוד השכינה שלא יינק חלב הבא מדברים אסורים, אף אם אין בו חסרון של טמטום הלב.

הודעה משמחת לציבור תושבי מושב אדם והסביבה!

ביום חמישי ליל כ' טבת בשעה 9:30 בערב יתקיים שיעור מפי הרב איתי בן אהרון שליט"א בבית הכנסת רם ונישא רחוב יסמין

בנושא: חינוך ילדים.